

VASTUVÕETUD TEKSTID

P8_TA(2016)0456

Olukord Valgevenes

Euroopa Parlamendi 24. novembri 2016. aasta resolutsioon olukorra kohta Valgevenes (2016/2934(RSP))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone ja soovitusi Valgevene kohta,
- võttes arvesse 11. septembril 2016 toimunud parlamendivalimisi ja 11. oktoobril 2015 toimunud presidendivalimisi,
- võttes arvesse Valgevenega suhtlemiseks moodustatud Euroopa Parlamendi delegatsiooni juhi 13. septembri 2016. aasta avaldust Valgevenes toimunud parlamendivalimiste kohta,
- võttes arvesse Euroopa välisteenistuse pressiesindaja 12. septembri 2016. aasta avaldust Valgevene parlamendivalimiste kohta,
- võttes arvesse OSCE/ODIHRi, OSCE parlamentaarse assamblee ja Euroopa Nõukogu parlamentaarse assamblee 12. septembri 2016. aasta esialgset avaldust Valgevene parlamendivalimiste kohta,
- võttes arvesse nõukogu järeldusi Valgevene kohta, eriti 16. veebruari 2016. aasta järeldusi, millega tühistati piiravad meetmed 170 üksikisiku ja kolme Valgevene äriühingu vastu,
- võttes arvesse OSCE 28. jaanuari 2016. aasta lõpparuannet Valgevene 11. oktoobri 2015. aasta presidendivalimiste kohta,
- võttes arvesse Valgevene ametivõimude paljusid avaldusi, et osa pärast 2015. aasta presidendivalimisi esitatud OSCE/ODIHRi soovitusi viiakse ellu enne 2016. aasta parlamendivalimisi,
- võttes arvesse kuue poliitvangi vabastamist Valgevene ametivõimude poolt 22. augustil 2015 ning sellele järgnenud komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Federica Mogherini ning Euroopa naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste voliniku Johannes Hahni 22. augusti

2015. aasta avaldust poliitvangide vabastamise kohta Valgevenes,

- võttes arvesse kodukorra artikli 123 lõikeid 2 ja 4,
- A. arvestades, et lõpparuandes Valgevene 2015. aasta presidendivalimiste kohta esitas OSCE/ODIHR koos Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjoniga rea soovitusi, mida Valgevene pidi järgima enne 2016. aasta parlamendivalimisi;
- B. arvestades, et läänega paremate suhete loomise eesmärgil astusid Valgevene ametivõimud vastumeelselt samme, mis võimaldasid demokraatlikel opositsioonierakondadel kergemini registreeruda kui eelmistel valimistel ning välisvaatlejatel häältelugemisele paremini juurde pääseda;
- C. arvestades, 6. juunil 2016 kuulutas Valgevene president välja Esindajatekoja valimised; arvestades, et need valimised toimusid 11. septembril 2016; arvestades, et valimistele akrediteeriti 827 rahvusvahelist vaatlejat ja 32 100 kodanikest vaatlejat; arvestades, et OSCE/ODIHR märkis oma järeldustes, et enamik kodanikest vaatlejaid esindas riiklikult subsideeritud avalikke ühendusi, kes olid osalenud ka aktiivses valimiskampanias valitsust toetavate kandidaatide poolel; arvestades, et Valgevene välisministeeriumi kutsel lähetati valimisi vaatlema OSCE/ODIHRi valimisvaatlusmissioon;
- D. arvestades, et OSCE/ODIHRi hinnangu kohaselt olid 2016. aasta parlamendivalimised tõhusalt korraldatud, kuid alles on jäänud mitmed pikaajalised süsteemsed puudused, sealhulgas õigusraamistiku piirangud poliitiliste õiguste ja põhivabaduste osas; arvestades, et häälte lugemisel ja hääletusprotokollide koostamisel esines rohkesti menetlusnormide rikkumisi ja läbipaistvus oli puudulik;
- E. arvestades, et üle pika aja on Valgevene parlamendis taas esindatud demokraatlik opositsioon; arvestades, et Valgevene inimõiguste olukorraga tegeleva ÜRO eriraportööri sõnul püsib Valgevene inimõigusi piirav õigus- ja haldussüsteem muutumatuna; arvestades, et kahelt sõltumatult parlamendiliikmelt oodatakse tegutsemist tegeliku opositsioonijõuna;
- F. arvestades, et 1994. aastast peale ei ole Valgevenes korraldatud vabu ja õiglasi valimisi ega järgitud valimisseadust, mis vastaks OSCE/ODIHRi rahvusvahelisel tunnustatud normidele;
- G. arvestades, et 2016. aasta veebruaris tühistas EL hea tahte märgina enamiku Valgevene ametnike ja juriidiliste isikute vastaseid piiravaid meetmeid, et innustada Valgevenet inimõigusi, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid edendama; arvestades, et Valgevenet käsitlevates 15. veebruari 2016. aasta järeldustes rõhutas nõukogu vajadust tõhustada ELi ja Valgevene koostööd mitmes majandusvaldkonnas ning kaubanduse ja abiga seotud valdkonnas, avades Valgevene sellele võimaluse taotleda EIP ning Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga rahalisi vahendeid; arvestades, et enne 2016. aasta valimisi võis täheldada mitmeid katseid teatavate pikaajaliste probleemide lahendamiseks, kuid samas on hulk valimiste õigus- ja menetlusraamistikuga seotud küsimusi endiselt lahendamata;
- H. arvestades, et kaks Valgevene valimisvaatlusrühma – „Inimõiguste kaitsjad vabade valimiste nimel“ ja „Õigus valida 2016“ – mõistsid viimased valimised hukka

põhjusel, et need ei vastanud mitmele põhilisele rahvusvahelisele normile ega kajastanud usaldusväärset Valgevene kodanike tahet;

- I. arvestades, et Valgevene vaatlusrühmad kogusid konkreetseid tõendeid selle kohta, kuidas nii viiel eelhääletuspäeval (6.–10. september 2016) kui ka valimispäeval (11. september 2016) tehti kogu riigis jõulisi katseid valimisaktiivsust tegelikust kõrgemana näidata, ning arvestades, et Valgevene ainus sõltumatu arvamusuuringu instituut (NISEPI) peatas valitsuse survele oma tegevuse ja selle tõttu on valgevenelaste tegelikke poliitilisi eelistusi väga raske hinnata;
- J. arvestades, et osa Valgevene opositsioonijõude sõlmis 18. novembril 2015 esimest korda koostöökokkuleppe ühise kandideerimise kohta 2016. aasta parlamendivalimistel;
- K. arvestades, et 18.–19. juunil 2015 tegi Euroopa Parlamendi delegatsioon Valgevenega suhtlemiseks oma esimese visiidi Minskisse pärast 2002. aastat; arvestades, et Euroopa Parlamendil ei ole praegu ametlikke suhteid Valgevene parlamendiga;
- L. arvestades, et Valgevene etendas konstruktiivset rolli Ukraina relvarahukokkuleppe saavutamisel;
- M. arvestades, et Venemaa agressioon Ukraina vastu ja Krimmi ebaseaduslik annekteerimine on Valgevene ühiskonnas süvendanud kartusi, et Valgevene siseolukord võib jõuvahekordade muutumise tõttu destabiliseeruda; arvestades, et Valgevene rahvas ei ole siiski jätnud lootust oma riigi sisulisele reformimisele ja rahumeelsele ümberkujundamisele;
- N. arvestades, et seisak Valgevene majanduses on kestnud juba üle 20 aasta, suured majandussektorid on endiselt riigi omanduses ning alluvad administratiivsele käsu- ja kontrollisüsteemile; arvestades, et Valgevene majanduslik sõltuvus Venemaa majandusabist suureneb pidevalt, ja arvestades, et Valgevene majandustulemused kuuluvad Euraasia Majandusliidu kõige nõrgemate hulka – näiteks 2015.–2016. aastal kahanes riigi SKP rohkem kui 30 miljardi USA dollari võrra;
- O. arvestades, et Valgevene on Euroopas ainus riik, kus veel kohaldatakse surmanuhtlust; arvestades, et 4. oktoobril 2016 jättis Valgevene ülemkohus jõusse Sjarhei Vostrykaule määratud surmanuhtluse ja et see oli 2016. aastal neljas Valgevene ülemkohtu kinnitatud surmaotsus;
- P. arvestades, et inimõigusorganisatsioonid on juhtinud tähelepanu opositsiooni ahistamise uutele meetoditele; arvestades, Valgevene ametivõimud ei ole loobunud poliitiliste oponentide represseerimisest, kuna rahumeelseid protestijaid võetakse endiselt haldusvastutusele, muud kodaniku- ja poliitilised õigused on piiratud ning riigis on uusi poliitvange; arvestades, et Valgevene ametivõimud ei ole võtnud meetmeid inimõiguste valdkonnas süsteemsete ja kvalitatiivsete muudatuste tegemiseks, seda eelkõige seadusandlikul tasandil;
- Q. arvestades, et Valgevene olukorra märkimisväärne parandamine sõna- ja meediavabaduse, tavakodanike ja opositsiooniaktivistide poliitiliste õiguste austamise ning õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste järgimise osas on ELi ja Valgevene suhete parandamise eeltingimus; arvestades, et Euroopa Liit toetab endiselt kindlalt

- inimõiguste, sealhulgas sõna- ja meediavabaduse kaitsmist Valgevenes;
- R. arvestades, et Valgevene võttis 25. oktoobril 2016 vastu esimese riikliku inimõiguste tegevuskava, mis ministrite nõukogu resolutsiooniga heaks kiideti; arvestades, et Valgevene ametivõimude väitel määratakse selle kavaga kindlaks peamised tegevussuunad riigi inimõiguslaste kohustuste täitmiseks;
- S. arvestades, et Valgevene idapartnerluses ja selle parlamentaarses harus Euronestis osalemise üks eesmärgi on tugevdada Valgevene ja ELi koostööd; arvestades, et Valgevene parlamendil ei ole Euronesti parlamentaarses assamblees ametlikku staatust;
- T. arvestades, et Valgevene ehitab ELi piirile Astravetsi oma esimest tuumaelektrijaama; arvestades, et iga tuumaenergia arendamisega tegelev riik peab rangelt kinni pidama rahvusvahelistest tuuma- ja keskkonnaohutusnõuetest ja -normidest; arvestades, et Valgevene valitsus, kellel on ainuvastutus riigi territooriumil asuvate tuumarajatiste ohutuse ja julgeoleku eest, peab täitma oma kohustusi omaenda kodanike ja ka naaberriikide ees; arvestades, et mis tahes tuumarajatiste arendamise, käitamise ja dekomisjoneerimise põhialuseks peavad olema avatuse ja läbipaistvuse põhimõtted;
- U. arvestades, et Valgevene kuulub Ühise Julgeoleku Lepingu Organisatsiooni (CSTO) ja osaleb koos Venemaaga ühistes sõjaväemanöövrites „Zapad“, kus muu hulgas harjutatakse Valgevene läänenaabrite ründamist ja simuleeritakse ka tuumarelva kasutamist Poola vastu; arvestades, et Valgevene on järgmisel aastal ilmselt osaline manöövritel „Zapad 2017“, kus võidakse läbi mängida uusi agressiivseid stsenaariume;
1. peab endiselt ülimalt murettekitavaks puudusi, mida rahvusvahelised vaatlejad täheldasid 2015. aasta presidendi- ja 2016. aasta parlamendivalimiste ajal; tunnustab püüdeid teha edusamme, kuigi need on ikka veel ebapiisavad; märgib, et äsja valitud parlamendis on üks opositsioonierakonna ja üks valitsusvälise sektori esindaja; leiab aga, et nende puhul on tegemist pigem poliitilistel kaalutlustel nimetamise kui valimistulemuste põhjal parlamenti pääsemisega; märgib, et nende kahe parlamendiliikme poolt edaspidi esitatavate seadusandlike ettepanekute arvessevõtmine on lakmustest, mis näitab nende nimetamise taga peituvaid ametivõimude poliitilisi kavatsusi;
 2. kutsub Valgevene ametivõime üles laiema demokratiseerimisprotsessi raames ja koostöös rahvusvaheliste partneritega jätkama viivitamata tööd põhjaliku valimisreformi teostamiseks; rõhutab vajadust rakendada OSCE/ODIHRi soovitusi aegsasti enne 2018. aasta märtsis toimuvaid kohalikke valimisi ning rõhutab, et kohalikud ja rahvusvahelised vaatlejad peavad neid valimisi jälgima; rõhutab, et see on tähtis selleks, et saavutada ELi ja Valgevene suhetes soovitud edusamme;
 3. kordab oma üleskutset Valgevene ametivõimudele tagada kõikides olukordades demokraatlike põhimõtete, inimõiguste ja põhivabaduste järgimine vastavalt inimõiguste ülddeklaratsioonile ning Valgevene poolt ratifitseeritud rahvusvahelistele ja piirkondlikele inimõigusi käsitlevatele õigusaktidele;
 4. palub Valgevene valitsusel rehabiliteerida vabastatud poliitvangid ning täielikult taastada nende kodaniku- ja poliitilised õigused;

5. peab murettekitavaks, et pärast 2000. aastat ei ole Valgevenes registreeritud ühtegi uut erakonda; nõuab, et kõik sellekohased piirangud tühistataks; rõhutab, et kõigil erakondadel tuleb lubada poliitiliselt piiranguteta tegutseda, eriti valimiskampania ajal;
6. ootab, et võimud lõpetaksid sõltumatu meedia ahistamise poliitilistel põhjustel; nõuab, et lõpetataks halduskorras vastutusele võtmise tava ja halduskoodeksi artikli 22 lõike 2 punkti 2 meelevaldne kasutamine akrediteeringuta vabakutseliste ajakirjanike vastu, kes teevad välismeediaga koostööd, sest sellega piiratakse sõnavabadust ja teabe levitamist;
7. palub Valgevene võimudel viivitamatult kehtetuks tunnistada Valgevene kriminaalkoodeksi artikli 193 lõige 1, mille kohaselt registreerimata avalike ühenduste ja organisatsioonide tegevuse korraldamine ja selles osalemine on karistatav, ning lubada avalikel ühendustel ja organisatsioonidel seaduslikult, täies ulatuses, vabalt ja takistamatult toimida; juhib komisjoni tähelepanu eelkõige asjaolule, et artikli 193 lõike 1 ja teiste piiravate meetmete kohaldamise tõttu on üle 150 Valgevene vabaihenduse registreeritud Leedus, Poolas, Tšehhi Vabariigis ja mujal;
8. nõuab, et Valgevene ametivõimud muudaksid poliitikat, mille kohaselt Valgevene valitsusvälisele sektorile antav rahvusvaheline rahaline toetus on endiselt kõrgelt maksustatud;
9. mõistab teravalt hukka Valgevene valitsuse poliitika kasutada erijõudusid kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas rahvusvähemusi esindavate organisatsioonide, nagu sõltumatu vabaihendus Valgevene Poolakate Liit, siseasjadesse sekkumiseks;
10. nõuab, et Valgevene kui ainus Euroopa riik, kus veel kohaldatakse surmanuhtlust ja kus seda hiljuti uuesti täide viima hakati, astuks esimese sammu selle alaliseks kaotamise suunas ja ühineks surmanuhtluse täideviimise ülemaailmse moratoriumiga; tuletab meelde, et surmanuhtlus on ebainimlik ja alandav karistus, sellel ei ole tõendatud heidutavat mõju ja see muudab õigusemõistmise vead pöördumatuks; kutsub Euroopa välisteenistust ja komisjoni üles ülalnimetatud probleeme ELi ja Valgevene jätkuvas inimõiguste teemalises dialoogis tugevalt rõhutama; peab sellega seoses tervitatavaks, et Valgevene ministrite nõukogu võttis vastu tegevuskava ÜRO Inimõiguste Nõukogu üldise korrapärase läbivaatamise töörühma soovitude elluviimiseks, ja ootab, et kava täies mahus ellu viidaks;
11. kutsub ELi üles säilitama liikumisjõudu suhete edasiseks normaliseerimiseks Valgevenega; kordab oma seisukohta, et erimeelsusi saab kõige paremini lahendada tõhustatud suhtluskanaleid kasutades ning et ELi ja eelkõige Euroopa Parlamendi jätkuv osalemine dialoogis Valgevenega, eelkõige selle kodanike ja kodanikuühiskonnaga ning ka parlamendi ja mitmesuguste erakondadega, võib anda konkreetseid tulemusi ja aidata kaasa riigi sõltumatusele, suveräänsusele ja healolele;
12. kutsub Euroopa välisteenistust ja komisjoni üles jätkama ja tugevdama toetust Valgevenes ning välismaal tegutsevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele; rõhutab sellega seoses vajadust toetada kõiki Valgevene ühiskonnale teavet andvaid sõltumatuid allikaid, sealhulgas valgevenekeelseid ja välismaalt teavet edastavaid meediakanaleid;

13. märgib, et 2014. aasta jaanuaris algasid viisalihtsustuslääbirääkimised, mille eesmärk on parandada inimestevahelisi kontakte ja ergutada kodanikuühiskonna kujunemist; rõhutab, et komisjon ja Euroopa välisteenistus peaksid võtma vajalikke meetmeid, et kiirendada edusamme selles valdkonnas;
14. toetab „kriitilise seotuse“ poliitikat, mida EL järgib Valgevene ametivõimudega suheldes, ning väljendab valimisolekut aidata sellele kaasa Valgevenega suhtlemiseks moodustatud Euroopa Parlamendi delegatsiooni vahendusel; palub komisjonil hoolikalt jälgida seadusandlikke algatusi ja kontrollida nende rakendamist; tuletab meelde, et EL peab tagama, et tema vahendeid ei kasutataks kodanikuühiskonna organisatsioonide, inimõiguste kaitsjate, vabakutseliste ajakirjanike ja opositsiooni juhtide allasurumiseks;
15. tunneb muret ohutusprobleemide pärast, mille on põhjustanud Valgevene tuumaelektrijaama ehitus Astravetsis, mis asub vähem kui 50 kilomeetri kaugusel Leedu pealinnast Vilniusest ja Poola piiri lähedal; rõhutab, et projekti rakendamine peab toimuma põhjaliku rahvusvahelise järelevalve all tagamaks, et see on kooskõlas rahvusvaheliste tuuma- ja keskkonnaohutuse nõuete ja normidega, sealhulgas ÜRO Espoo konventsiooni ja Århusi konventsiooniga; palub komisjonil võtta selle ehitusjärgus tuumajaama ohutuse ja läbipaistvuse küsimus Valgevene ja Venemaaga peetava dialoogi teemaks, arvestades asjaolu, et Venemaa rahastab jaama ehitust ja see põhineb Rosatomi tehnoloogial, ning palub komisjonil selles küsimuses korrapäraselt aru anda Euroopa Parlamendile ja ELi liikmesriikidele, eelkõige Valgevenega piirnevatele liikmesriikidele; palub nõukogul ja komisjonil kasutada enda käsutuses olevaid hoobasid, sealhulgas ELi makromajandusliku finantsabi tingimuslikuks muutmist, tagamaks, et Valgevene järgib Astravetsi tuumaelektrijaamaga seoses rahvusvahelisi ohutusnorme, pidades eelkõige silmas stressitesti läbiviimist, milles 23. juunil 2011 komisjoniga kokku lepidi;
16. peab väga oluliseks ja ootab, et Valgevene ühineks Euronesti parlamentaarse assambleega kooskõlas selle asutamisaktiga kohe, kui poliitilised tingimused on täidetud, kuivõrd see ühinemine oleks loomulik järg Valgevene osalusele idapartnerluse mitmepoolses koostööraamistikus;
17. kinnitab, et tahab jätkata tegevust Valgevene rahva hüvanguks, et toetada tema demokraatiapüüdlusi ja -algatusi ning aidata rajada Valgevene stabiilset, demokraatlikku ja majanduslikult tugevat tulevikku;
18. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, Euroopa välisteenistusele, nõukogule, komisjonile, liikmesriikidele, OSCE/ODIHRile, Euroopa Nõukogule ja Valgevene ametivõimudele.